

HAL
open science

Seissanta ans de sociolingüística occitana a la periferia: quin avenir per la disciplina?

James Costa

► **To cite this version:**

James Costa. Seissanta ans de sociolingüística occitana a la periferia: quin avenir per la disciplina?.
L'Harmattan. Rencontres en sciences du langage et de la communication, , 2016. halshs-01413353

HAL Id: halshs-01413353

<https://shs.hal.science/halshs-01413353>

Submitted on 9 Dec 2016

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

Seissanta ans de sociolingüística occitana a la periferia: quin avenir per la disciplina?¹

Jaume Còsta, Universitat Sorbona Novèla, París

1 Introduction

Aquest article es fondat sus lo constat seguent : maugrat cinquanta annadas de recerca sociolingüística engatjada sus la question lingüística occitana e de contribucions a la disciplina d'un ponch de vista internacionau, la substitucion lingüística vèrs lo francés a contunhat e serà benlèu lèu acabada amb la mòrt dei darriers locutors dichs naturaus. Autant grèu bensai, la sociolingüística qu'a analizat aquela evolucion en Occitania sembla pas aver poscut, o sachut, organizar sa perennitat. Lo trabalh d'Henri Boyer, de Renat Merle o de Felip Martel, tanbèn a l'Universitat de Montpelhèr representan de fach lei darrierei grandei contribucions an aqueu paradigme.

La question que vòli pausar es doncas : coma podèm pensar, dins la continuitat d'aquela òbra, l'avenir d'una sociolingüística occitana? Quin avenir per una recèrca que s'es engatjada dins un estudi dei condicions de recuperacion d'usatges lingüistics que son a desaparéisser cada jorn mai? La sociolingüística occitana pòt subreviure a la desaparicion dei practicas eiretadas de la lenga que son estadas son objèct principau d'investigacion, sensa s'especializar unicament dins de recèrcas istoricas? Lo libre de Lafont (1997), *Quarante ans de sociolinguistique à la périphérie*, constituís un testament o una aisina per pensar l'avenir? La question dau biais que podèm ara pensar lei questions lengatgieras, puslèu bensai que la lenga, dins la societat que disèm, o volèm, occitana es autant centrala que dins leis annadas 60 o 70. Mai estent lei cambiaments radicaus dei quarantei darriereis annadas, es necite de lei pausar autrament.

Dins aquest article, prepausi doncas premier de faire lo ponch sus lei fundamentaus de la sociolingüística dicha occitana. L'analisi d'aqueu corrent de pensada me permetrà puei d'examinar la produccion actuala dins aqueu paradigme per pensar la transicion d'una sociolingüística occitana a una sociolingüística dau domeni occitan. Prepausarai puei quauquei dralhas de recerca per durbir lo talher d'una sociolingüística renovelada en (o dau) domani occitan.

¹ Aqueste trabalh fuguèt sostengut en partida per lo Consèu Norvegian de la Recèrca au travèrs de son esquèma de financiament dei Centres d'Excelléncia, projectè numèro 223265. Voudriáu tanbèn remerciar Alan Barthélémy per sa relectura atenta e sei consèus avisats.

2 La sociolingüística occitana, o perifèrica : sei contribucions teòricas màgers

Dins aquesta seccion, vòli ramentar lei principis màgers de la sociolingüística occitana. Lafont (1997: 30-31) indica que la sociolingüística occitana auriá poscut nàisser tre leis annadas 1950 en meme temps que l'òbra fondatrix d'Einar Haugen e avans la conferéncia de UCLA de 1964 (Calvet, 1999). Que siegue o non lo cas, retenem que lo questionament a l'entorn d'un apròchi sociologic o sociolingüistic dei questions de lenga en Occitania es ara tras qu'ancian, centrat sus la problematica de l'occitan o sus aquela dau francitan o dau francés regionau.

Lei questions que pausava Lafont tre 1952 venguèron coma lo resultat d'una crisi intellectuàla :

Il m'était apparu clairement que les blocages pratiques dont nous souffrions [...] avaient leur source dans une conception latente, non critiquée de l'occitanisme (entendons par là la saisie de notre fonction). Nous pensions la « question occitane », non comme un questionnement qui nous serait adressé, en même temps qu'à l'opinion publique et à ses cadres politiques, mais définitivement, suivant deux nationalismes qui s'étaient recouverts. (Lafont, 1997: 30-31)

Tornarem sus l'idèa de la crisi intellectuàla que ressòna fortament a l'ora d'uei. La tòca primera de la sociolingüística occitana naissenta, coma aquela que nos deurà ocupar dins leis annadas venentas, èra la definicion de nòvas questions d'investigacion. La respònsa de Lafont s'organizèt alora a l'entorn de la prepausicion en 1952 d'un estudi sus lo comportament lingüistic deis Occitans (Lafont, 1997: 11-17). Aquel estudi fuguèt jamai realizat, que l'Institut d'Estudis Occitans la refusèt. Lei rasons dau blocatge èran mai que mai ideologicas, sota la forma d'una paur dau reau, escriu Lafont, bòrd que lei resultats serián estats gaire favorables a la causa occitana (Lafont, 1997: 31). Autrament dich, çò que prepausava Lafont a l'epòca èra una mena de *prior ideological clarification* (Fishman, 1991) per comprene çò que pensavan lo mond que la politica de recuperacion de l'occitan li èra adreçada.

Emb'aquò, la sociolingüística occitana tala coma fuguèt desvolopada dins leis annadas 70 e 80 a Montpelhièr se pòt pas comprene sensa referéncia a la sociolingüística catalana (Boyer, 1990, p. 21). Aquela branca de la disciplina s'organizèt a partir de 1973 « com a fruit d'una voluntat de normalizació de la llengua catalana i d'un interès pel desenvolupament de la Sociolingüística a la nostra àrea », escriu Vallverdú (2011:194) citant lo preambul deis estatuts de 1981 dau Grup Català de Sociolingüística. La paraula *normalizació* se dèu entendre coma

aquell procés a través del qual una llengua que ha patit un procés de minorització o que no ha desenvolupat totes les seues potencialitats recupera l'estatus perdut o construeix tots els elements necessaris per constituir un instrument de comunicació, de cultura i de construcció del món apte per a totes les necessitats modernes.²

La normalizacion lingüística es, per la sociolingüística occitana o catalana, a l'encòp un procés social e un procés lingüístic. Socialament aquò significa un procés² d'autocentrament (Joan i Marí, 1993) que passa per la construcció d'institucions e d'infraestructuras pròpias a una comunautat lingüística e la liberacion de fenòmens d'auto-òdi. Dau ponch de vista lingüístic, implica la creacion d'un estandard lingüístic (veire tanbèn Sumien, 2006). Es d'aquela sociolingüística, centrada sus lei nocions d'engatjament e de conflicte que se tracta dins lo demai d'aquest article.

2.1 Una sociolingüística engatjada

La sociolingüística occitana, la vouguèron sei conceptors una sociolingüística engatjada. Lafont (1984), Boyer (2012), Sauzet (2012) e mantuneis autrei faguèron la descripcion d'aquel engatjament. Per l'un coma per l'autre, dins una situacion de « contact » que pòt èstre que conflictuala, lo científic pòt pas demorar neutre. Aquela neutralitat seriá ren qu'una illusion, au servici finalament dei dominants :

[L]e sociolinguiste occitan se trouve dans la nécessité, s'il ne veut pas adhérer plus ou moins implicitement au schéma d'évolution linguistique qu'il analyse, c'est-à-dire donner à la dominance et à l'intégration culturelle des armes et des moyens en renfort, d'affirmer son implication dénonciatrice dans le processus. [...] Mais sa démarche demeure scientifique, c'est-à-dire objectivante doublement : elle construit et déconstruit l'objectivité de l'objet, elle objective en même temps le sociolinguiste comme tel. [...] Il apparaît donc à la fois comme impliqué et désimpliqué : aux yeux de la dominance, comme un militant à ce titre suspecté, aux yeux de la militance comme un désengagé suspect ou de liédeur ou de trahison. (Lafont, 1997, pp. 94-95)

La posicion detalhada çai-sobre se pòt pasmens entendre que dins lo contèxte de la definicion dau trabalh en sciéncias socialas. Coma l'explica puei Lafont, lo pretzfach màger dau sociolingüista dèu consistir en « analizant sempre lei representacions e leis ideologias », e tanben lei

² Article « Normalització » de l'Enciclopèdia d'Eivissa e Formentera, version en linha: <http://www.ceif.es/significados/n-volum%20IX/normalizacioLingu.html>

fantasmas totei lei fantasmas : aquelei de destruccion de l'occitan, coma aquelei ligats a la conservacion d'aqueu meme occitan (*ibid.*). Aquela implicacion se tradutz per una sociolingüistica centrada sus lo conflic e lei rapòrts de poder.

2.2 Una sociolingüistica dau conflic e de la dominacion

L'engatjament dau/de la sociolingüista se dèu concebre dins un monde onte lei lengas son un terren qu'aquí subre se jòga un conflic societau entre dos grops. Se la sociolingüistica periferica utiliza la nocion de diglossia, la manlevant a Ferguson e Fishman, ne'n fan tanbèn quicòm mai : la diglossia es totjorn l'indici d'un conflic, es jamai un estat estable, totjorn lo resultat d'una competicion per la legitimitat de dire lo monde d'un biais o d'un autre. La sociolingüistica occitana se pòt doncas comprene coma una sociolingüistica de la dominacion, çò que demanda un estudi dei rapòrts de dominacion. Se dèu considerar la frasa seguenta de Lafont, que nos pòt donar d'indicacions per quant au programa sociau que se donava per tòca aquela sociolingüistica :

On signalera, pour ce qu'elle peut apporter à une psychosociologie des contacts entre langues, la visée générale de cette reconquête : non pas tant reconquérir l'occitaophonie pour elle-même que libérer une parole condamnée socialement. Une affiche de 1968 souvent reproduite depuis lors, et mise en chason, disait simplement : *Òme d'òc, as dreit a la paraula, parla.* (Lafont, 1971: 99)

Coma dins la sociologia de Bourdieu, s'agís per la sociolingüistica occitana de donar an un grop vist coma dominat lei armas intellectualas e ideologicas per se desliurar e comprene sa condicion.

La question actuala es ben evidentament aquela de la dominacion simbolica e materiala dei populacions occitanofònas, e es aquí que lei gats se penchinan : es que se pòt encara parlar d'exclusion sociala ligada a un usatge de la lenga occitana? Quau parla ara occitan, e quau demanda l'egalitat lingüistica? Que l'occitan, coma lenga, siegue subordenat au francés, ne'n podèm gaire dobtar. Emb'aquò, se seguissèm lo programa d'una sociolingüistica dei rapòrts de dominacion e dei conflicts, son pas lei questions de *lengas* per se que nos dèvon interessar, mai lei rapòrts sociaus e lei biais que s'exprimisson sus lo terren de la lenga. Valèn a dire que se devèm interessar a totei lei questions ideologicas tocant lo terren de la lenga, en s'interessant segur a l'occitan, a son usatge, ai discors que lo justifican o lo delegitimizan, mai tanbèn a la question de la paraula publica e de son accès, ai constrenchas que permeton l'existéncia o au contrari la limitacion d'un espaci public occitan, e an aquelei vòtz que, aièr coma encuei, demòran silenciosas que s'exprimissèsson en occitan o pas.

Una granda part dei defensors de l'occitan, senon la majoritat, fan partida de çò que sobra de classas mejanas, fan pas partida d'aquela categoria de la poblacion qu'a pas drech a l'expression publica coma individús. Autrament dich, se pòt dificilament contunhar de dire, coma dins leis annadas 60 o 70, que « la poblacion occitana es oprimida », sensa analizar quau parla e quau pòt pas parlar au còp dins lo moviment occitan e dins aquela societat occitana que volèm analizar. Aquò significa que se devèm tanbèn pausar la question de l'usatge public de l'occitan quora es utilizat, conscientament o non, coma mejan de ierarquizacion de la poblacion, en particular per legitimar de distincions entre poblacions dichas d'origina e poblacions novèlas.

La preocupacion dei rapòrts socials, de la diglossia en Occitania, e de la paraula socialament condemnada nos dèu doncas logicament pausar la question dei practicas lengatgieras realas, en particular tot çò que s'atròba(va) recampat sota lo nom de 'francitan' (Boyer, 1988, 1990; Mazel, 1980).

3 Sociolingüística d'ara en Occitania

La sociolingüística occitana es ara reducha a una fraccion de çò qu'èra dins leis annadas 1970 e 1980. Ma tòca es pas d'analizar lo perquè d'aquela evolucion, que faudriá segurament explicar per un estudi de l'evolucion de la disciplina compresa coma un camp bourdieusian de relacions objectivas de poder entre individús (Bourdieu, 1984). S'agís puslèu aquí de faire lo ponch sus çò que se fai encara sota l'etiqueta « sociolingüística occitana » en aqueste començament de sègle 21^{en}, e per dire qué.

3.1 Estat dei luècs

Que se publica encara, a l'ora d'ara, en sociolingüística periferica (o altra) sus la question occitana actuala? Pauc de causas fin finala, en comparason amb leis estats passats de la disciplina. Se consideram lei publicacions recentas, diguem despuei 2005, lo bilanç es pron lèu fach. La revista *Lengas* a servit de referéncia per lo desvolopament e la presentacion d'aquelei recèrcas, mai un agach rapide mòstra que la màger part dei publicacions tòcan lo relarg literari o istoric (o lei dos a la fes). S'agís naturalament pas de criticar aquelei publicacions, simplement d'assajar de comprene perquè la sociolingüística occitana o periferica sembla de plus contribuir an aquelei debats.

Un numèro recent de *Lengas* sus la premsa, per exemple (75, 2014), presenta en mai d'una introduccion per Felip Martel quatre articles, e son totei d'estudis istorics. La question pausada en introduccion es, en brèu, quau fai qué, per dire qué, sota quntei condicions socialas, istoricas e eventualament ideologicas (Martel, 2014). Lo trabalh presentat, certas de qualitat, es

pasmens pas un trabalh de sociolingüistas. S'inserís pas dins de debats actuaus dins la disciplina e cèrca pas de prepausar d'avançadas dins lo domeni, emai s'inspirèsse deis estudis de la sociolingüística occitana sus lo conflicte lingüistic. Se podriá dire la mema causa dau numèro 74 (2013) sus la cançon occitana. Lei contribucions an aqueu numèro son mai que mai centradas sus d'analisís istoricas o literaris. Contèn ges d'article que se podrián considerar coma sociolingüistics, au sens que participarián dins un debat dins la disciplina (en ressòn amb d'autrei revistas, d'autrei sociolingüistas, amb una amira e una ambicion per faire avançar una teoria sociala dau lengatge, en incluent de citacions en sociolingüística etc.).

Dins leis autrei revistas francofònas de sociolingüística, la situacion es gaire melhora. *Langage et Société* a publicat pauc de causas recentas sus la question occitana (Canut, 2000; Costa, 2013), e son pas escrichas despuei una persepectiva de sociolingüística occitana. Sinhalem la contribucion de Christian Lagarde (2012) a un numèro recènt de *Glottopol*, que s'inscriu dins una persepectiva periferica clara. Dins lei revistas anglofònas enfin, lo constat es encara piéger : la revista *Language Policy* contèn ges d'estudi que tractan de la question occitana, de qunte ponch de vista que siegue, *idem* per lo *Journal of Linguistic Anthropology* o per *Language in Society*. Dins leis annadas 80, la sociolingüística periferica s'exportava (per exemple Hamel & Cruz, 1988); ara plus gaire. Podriam pasmens sinhalar la continuitat dau trabalh de la sociolingüística valenciana/catalana en País Valencian, en particular dins lei publicacions recentas de Vicent Flor (2011, 2012) a prepaus dei tensions au dintre dau moviment lingüistic valencian.

Entre lei recèrcas actualas, lei libres d'Henri Boyer ocupan una plaça centrala, que tractan dau domeni occitan (Boyer & Gardy, 2001; Boyer, 2005) o qu'aplican lei principis de la sociolingüística periferica a d'autrei contèxts (Boyer & Penner, 2012). A Montpelhièr, Carmen Alén Garabato (e.g. 2009) a tanbèn contunhat d'explorar la capacitat d'aquela sociolingüística a explicar lo mond actua. Lo trabalh de Renat Merle ocupa tanben una plaça centrala dins aquelei recèrcas despuei leis annadas 70 (e.g. Merle, 2010). Sinhalem finalament la publicacion, sota la bailiá de Georg Kremnitz, d'una *Histoire Sociale des Langues de France* criticabla mai que fai una bèla part ai persepectivas desvolopadas en sociolingüística occitana dins leis annadas 1980.

Significa pas, emb'aquò, que l'ague pus ges de recèrcas sus leis usatges lingüistics en domeni occitan. Simplement, aquelei que s'interessan an aqueu domeni o fan dins d'autrei disciplinas : literatura e istòria, ja mencionadas avans, mai tanben antropologia sociala o culturala (per exemple Milhé, 2008), en antropologia lingüística (per exemple Connor, 2011), en sociolingüística critica (Costa & Gasquet-Cyrus, 2012), dins lo camp dei politics lingüísticas (per exemple Judge, 2007). D'autrei corrents de sociolingüística francofòna an tanbèn contunhat de s'interessar au relarg occitan (e.g. Gasquet-Cyrus, 2004), emai fuguèsse per lo negar (e.g. Blanchet, 2004). Es malaisit de tractar de tot aquelei publicacions ensems, mai çò que lei distinga dei publicacions de l'escòla occitana de sociolingüística es

probable la forma d'engatjament amb son objèct, e lo tipe de saber que cèrcan de produrre.

3.2 Ome d'òc, parla. Mai per dire qué?

Una excepcion interessanta a la manca de produccion actuala en sociolingüística dau conflicte nos es provesida per la cronica setmaniera de Domergue Sumien sus lo sit d'informacion *Jornalet*. Lei cronicas de Sumien, que se presenta coma lingüista e sociolingüista sus lo sit, menan lo lector de la lingüística prescriptiva a la politica lingüística dins un assai d'ensenyar a un public de non-especialistas lei concèpts de basa de la sociolingüística occitana: diglossia, conflicte lingüistic, substitucion lingüística, engatjament dau cercaire. Que siegue un trabalh remirable, per sa durada, per sa constància, es gaire contestable. En mai, cada cronica, en particular aquelei mai sociolingüísticas o politics generan inevitablament un fum de comentaris e discussions.

Lo projècte d'aquelei cronicas es pron clar: s'agís de promòure una vision de la sociolingüística occitana, tau coma resumit per Boyer (1991, pp. 37-38): una situacion de contacte es necessariament una situacion de conflicte, que se pòt solament resòuvre per la normalizacion de la lenga minorizada, o per sa desaparicion (aculturacion o substitucion). Una dei consequéncias d'aquel engatjament es lo refús dau bilingüisme, non solament coma signe d'aculturacion mai tanbèn coma sinonim de folclorizacion e de substitucion en favor de la lenga dei dominants (Aracil, 1982). Es doncas un projecte o projècte explicitament normaliu, que s'apiela sus un trabalh lingüistic prescriptiu (Sumien, 2006) e una prepausicion d'estandard pluricentric, basat sus una regionalizacion dei dialèctes tradicionalament identificats de l'occitan (Bec, 1973; Sumien, 2009). Coma l'escriu Sumien dins un comentari a un article sus la paraula legitima,

mon article cèrca pas de descriure passivament la subordinacion actuala, mon article es efectivament dins l'amira d'una planificacion lingüística que vòu transformar la societat en metent fin a la subordinacion. E per aquò far, es necite d'afirmar lei valors de nòstre projècte per l'occitan (es la clarificacion ideologica que preconiza Fishman). Es dins aqueste sens que parli de paraula legitima. (commentari #18 dau 30 de mai de 2015, <http://opinion.jornalet.com/lenga/blog/1410/la-paraula-legitima-sa-variacion-sei-registres#comentaris>)

L'inconvenient màger d'aquela cronica, pasmens, es de se pas basar sus d'estudis recents sus la question dau lengatge en Occitania, fuguèsson aquelei de Sumien o d'autrei, nimai sus un trabalh conceptuau per actualizar de nocions que ja començan d'èstre marcadas per una epòca

precisa, leis annadas 60 e 70, e una concepcion de la lenga enrasigada dins l'estructuralisme e lo fonccionalisme (Martín-Jones, 1989). Una altra critica que se pòt faire, an aquela cronica coma a d'autrei trabalhs sociolingüistics actuaus, es que depend de teorias socialas ara despasadas. Aquò se nòta en particular per çò qu'es de la problematizacion de la nocion de « grop », emai d'aquela de « lenga », l'una coma l'autra estènt jamai questionada. Dins la problematizacion de Sumien, explicitament nacionalista, la lenga deriva sa legitimitat non pas de seis usatges o de sa capacitat a indexar de practicas socialament construchas coma legitimas segon de logicas d'interés istoricalament e socialament situadas, mai de son liame estrech e naturau amb un territòri, Occitania, domeni naturau de la lenga. Aquela logica mena a negar la legitimitat dau francés en Occitania, e asatada a d'autrei contèxts li fai ansin d'escriure :

Ara, parlem dei tèrras qu'an pas de poblacions francofònas massissas. Son sovent d'ancianei colònias francesas. N'i a mai que mai en Africa. Lo francés i a pas la mendre legitimitat ni lo mendre drech de proeminéncia davant l'anglés. Dins aquelei país, i a de lengas autoctònas que se parlan massissament e que son mila còps pus legitimas que lo francés. Quau s'enchau de saber s'en Senegal lo francés o l'anglés dominan, quand lei lengas realament ancoradas i son lo wolòf, lo serèr, lo pul, lo manding o lo diòla?
(<http://opinion.jornalet.com/lenga/blog/1514/leis-occitans-devem-pas-defendre-lo-frances-ii>)

S'aquela cronica fai viure una cèrta vision d'una sociolingüistica occitana, pausa perein de questions sus lo tipe de societat occitana que volèm e lo tipe de sabers que volèm produrre e promòure coma sociolingüistas.

4 Penser l'avenir

Emai la sociolingüistica occitana de la granda epòca deis annadas 60 a 80 aguèsse un eritatge minimau en comparason amb son influéncia passada, la situacion actuala se pòt tanbèn interpretar coma una crisi intellectuála tala coma aquela que depintava Lafont a prepaus de la fin deis annadas 1940. La cronica de vulgarizacion sociolingüistica de Sumien dins *Jornalet* es un bon indici d'aquela crisi, bòrd que nos permet d'una part de comprene coma la disciplina s'es limitada a cha pauc a una entrepresa de recuperacion lingüistica, arrestant d'assajar de comprene la societat occitana d'encuei, e d'autra part perqué prepausa una tribuna que li participa una part de l'occitanisme militant. Lei debats entre militants pòrtan mai que mai sus de questions de nòrma lingüistica (es a dire de projeccion d'un imatge ideau/idealizat de l'occitan), e sus lo ròtle dau nacionalisme dins la recuperacion possible de la lenga. Mai que mai, pasmens, çò que cèrcan lei

participants ai debats en seguida dei cronicas de Sumien, es una paraula d'autoritat que lei confôrta dins sa pensada dau declin e de la necessitat d'una politica lingüistica limitada a una seria de recètas practicas.

La crisi intellectuála, la podèm doncas definir coma l'impossibilitat de pausar de questions pertinentes e actualas a la fes per la compreson de l'estat actuau de la societat que, nautreï, pensam occitana, e tanbèn coma guida per una accion engatjada tala coma la pensèron lei fondators de la disciplina en Occitania.

4.1 Critica de la sociolingüistica e sociolingüistica critica

Una tendéncia màger en sociolingüistica actuala, en particular dins la branca que s'interessa ai questions de planificacion lingüistica, es la focalizacion sus la *lenga* puslèu que sus leis *actors sociaus*. Aquò mena per exemple a la constitucion de diagnostics de vitalitat dei lengas, per posquer puei prepausar de remèdis. Aquel apròchi fuguèt mai que mai desvolopat per Fishman e sei seguidors, que desvolopèron son *Graded intergenerational transmission grid* (Fishman, 1991; Lewis & Simons, 2010) una aisina que permet de classificar lei situacions de vitalitat lingüistica e de prepausar d'estrategias per, a cha pauc, montar leis escalons de la grasilha (veire tanben Grenoble & Whaley, 1998). Son pasmens tras que problematicas estènt que se focalizan sus la lenga puslèu que sus de locutors pres coma actors sociaus dins una ret d'activitats ontè la question de la lenga es una entre mantunas. Lo trabalh de Sumien nos porgís un còp de mai un bòn exemple d'aquela tendéncia a prepausar una sociolingüistica *de la lenga* puslèu qu'una sociolingüistica de la societat d'ara. Dins un article recent tractant de questions de politica lingüistica occitana, catalana e peitavina (« aguiana »), escriu per exemple :

Aux XXe et XXIe siècles, les langues dominantes des États, le français, l'espagnol ou l'italien, s'imposent dans l'usage populaire au détriment de l'aragonais, de l'occitan ou de l'aguiainais et, dans une moindre mesure, du catalan. C'est aussi au XXe siècle que ces langues subordonnées s'équipent d'une codification, voire d'une standardisation, afin de résister à la substitution linguistique: le catalan se codifie dès 1913 et se dote d'un standard efficace dès les années 1930; l'occitan, depuis 1935, se standardise très lentement [...]. (Sumien, 2013, p. 140)

Lei lengas son aquí dotadas d'una capacitat d'accion pròpria, que fai abstraccion de l'agentivitat dei promotors deis estandards, e de sei condicions e consequéncias idelogogicas. Aquel apròchi nos permet gaire de comprene çò que se jòga a l'ora d'ara en Occitania, leis enjuecs ideologies e de poder, lei ierarquizacions de personas que son a l'òbra a través de la lenga e sus lo terren de la lenga, o puslèu dau lengatge. Nos lascia pas nimai

comprene coma, e perqué, maugrat d'annadas de militantisme occitan, la societat dins son ensèm a contunhat de renonciar a sa lenga, maugrat de dinamicas mai favorablas a de formas de respèct de la « diversitat » despuei leis annadas 1980. Nos dona ges d'aisinas per comprene coma, e perqué, de monde se son apoderats d'elements de la lenga dins lo domeni economic per promòure de produccions en generau localas (mai pas toljorn), sensa necessariament que l'occitan siegue valorizat coma lenga d'usatge. Nos dona pas de possibilitats de comprene coma e perqué lo terren de la lenga es encara utilizat, de mantuns biais, per mantunei personas, per articular un fum de posicions sus la societat actuala, per ierarquizar, categorizar, legitimar lo monde — pensam per exemple ai secessionismes lingüistics en Provença, Auvernhe, Bearn : perqué aquelei moviments, perqué ara, e sota aquesta forma? Investigar aquelei question vòu dire istoricizar lei discors mai tanbèn significa prene de riscas, e potencialament descobrir que la question dau lengatge es utilizada en Occitania per promòure d'interés que son pas aquelei que, coma sociolingüistas, sovertariam. Quin es, per exemple, lo potenciau exclusiu de l'usatge de l'occitan? Quau lo pòt mobilizar, sota quinei condicions?

4.2 Una sociolingüistica deis usatges, deis interés e dau poder

En 1997, èri estudiant en classas preparatòrias au Licèu Thiers de Marselha. Començaviam de preparar seriosament l'examen d'entrada a l'Escòla Normala Superiora quora nos diguèt un deis ensenhaires qu'amb un accent marselhés, nòstreis oportunitats de li entrar èran reduchas. Quauquei mes puei, legiguèri dins *Le Provençal* qu'a una femna li aviá refusat un emplec una entrepresa de venda a distància (per telefòn) bòrd que son accènt, lo jutgèron inadaplat a l'emplec. Segur lei doas situacions son pron desparieras, e s'agís pas de lei comparar. Simplement notar pasmens que la question lingüistica occitana existís encara, emai se fuguèsse desplaçada. Boyer a poscut notar aquò despuei longtemps a partir de son trabalh sus lo francitan, segur, mai es pas unicament d'aquò que s'agís. Durant de decadas, lo trabalh normaliu francés s'es apielat sus una dicotomia francés/patois, per dire que caliá aprene lo francés. Dau moment que lo francés es estat sachut per una majoritat de la poblacion, s'operèt un transfèrt vèrs una altra dicotomia, bòn francés vs. marrit francés, que reproduiguèt lei ierarquias d'a passat temps, projectada sus d'autrei realitats.

Donarai un autre exemple de procès de legitimacion/delegitimacion : que faire dei jutjaments qu'avèm totei ausit sus la lenga deis escolans dei classas bilingüas o de Calandreta ? Aqueu tipe de lenga, tot coma aqueu de neolocutors de totei lei cantons, es regularament condemnat per sa manca d'autenticitat, de respèct de formas tradicionalas de la lenga, foneticas, sintacticas o pragmaticas. Se pausa per tota una generacion de nòus locutors

la question de la legitimitat deis usatges, que correspondon pas, que pòdon pas correspondre, a l'idea que se fan mantuns militants de çò que dèu èstre la lenga.

L'enjuec per la sociolingüística occitana, per demorar fidèla a seis engatjaments e per contunhar de contribuir a una compreneson de la societat occitana, es de descriure e d'analizar l'economia politica dei questions de lengas coma questions socialas dins la societat occitana. Es de comprene coma, per quau, e per qué faire, lo lengatge, sota quanta forma que siegue, es construch coma ressorsa (o non), coma e per quau lei condicions d'accès an aquelei ressorsas son organizadas e regimentadas, e quineis interès sièvon. L'enjuec es finalament de comprene quinei son lei condicions sociologicas, sociolingüísticas, ideologicas de la societat actuala, per donar ai militants (que siam tanbèn) d'aisinas per pensar la societat, la comprene, e posquer agir sus ela.

5 Conclusion

Dins aquest cort article ai assajat de mostrar l'estat actuau de la sociolingüística occitana e coma la disciplina podriá despassar son estat actuau de crisi per ajudar a comprene la societat actuala en demorant fidèla a sei principis de basa : una atencion au conflicte, una volontat emancipatriz, e un engatjament dins la societat tala coma es puslèu que tala coma la somiam. La tradicion sociolingüística occitana es rica d'un passat, de referéncias, d'escrichs que pauc de contèxts minoritaris en Euròpa pòdon adurre. Emb'aquò, es una tradicion dau sègle 20^{en}, amagestrada dins lo contèxt particular deis annadas 60 e 70, en dialòg amb d'autrei tradicions en America dau Nòrd, e a un moment que la lenga èra encara lenga de comunicacion generala dins un molon de luecs en Occitania. Se vòu subreviure a la desaparicion dei locutors naturaus, una focalisacion sus lei questions d'economia politica dau lengatge (Gal, 1989) permetriá a la sociolingüística occitana a au còp de participar ai discussions internacionalas en sociolingüística critica e en antropologia lingüística (e.g. Duchêne & Heller, 2011; Schieffelin, Woolard, & Kroskrity, 1998) tot en assajant de comprene l'utilizacion de la lenga autoctòna, dei formas de francés e deis autrei lengas dins lo territòri occitan e en mantenènt una atencion a l'emancipacion deis individús en Occitania.

6 Referéncias

- Alén Garabato, Carmen, 2009, *Langues minoritaires en quête de dignité: Le galicien en Espagne et l'occitan en France*, Paris, L'Harmattan.
- Aracil, Lluís V., 1982, *Lo bilingüisme coma mite*, Magalàs, IEO Edicions.
- Bec, Pierre, 1973, *La langue occitane*, Paris, PUF.
- Blanchet, Philippe, 2004, « Provençal as a distinct language? Sociolinguistic

- patterns revealed by a recent public and political debate », *International Journal of the Sociology of Language*, 164, p. 125-150.
- Bourdieu, Pierre, 1984, *Homo academicus*, Paris, Éditions de Minuit.
- Boyer, Henri, 1988, « Le “Francitan”, matériaux pour l’approche des représentations et fonctionnements sociolinguistiques d’un interlecte », *Lengas*, 23, p. 71-96.
- Boyer, Henri, 1990, *Clés sociolinguistiques pour le “francitan”*, Montpellier, CRDP.
- Boyer, Henri, 1991, *Langues en conflit: Etudes sociolinguistiques*, Paris, L’Harmattan.
- Boyer, Henri, 2005, *De l’école occitane à l’enseignement public: vécu et représentations sociolinguistiques. Une enquête auprès d’un groupe d’ex-calandrons*, Paris, L’Harmattan.
- Boyer, Henri, 2012, « L’implication du sociolinguiste ‘périphérique’ », *Cahiers de l’Observatoire Des Pratiques Linguistiques*, 3, p. 79-85.
- Boyer, Henri, & Gardy, Philippe, 2001 (eds), *Dix Siècles d’Usages et d’Images de l’Occitan*, Paris, L’Harmattan.
- Boyer, Henri, & Penner, Heidi (eds.), 2012, *Le Paraguay bilingue / El Paraguay Bilingüe*. Paris, L’Harmattan.
- Calvet, Louis-Jean, 1999, « Aux origines de la sociolinguistique: la conférence de sociolinguistique de l’UCLA (1964) », *Langage et Société*, 88, p. 25-57.
- Canut, Cécile, 2000, « Subjectivité, imaginaires et fantasmes des langues: la mise en discours “épilinguistique” », *Langage et Société*, 93, p. 71-97.
- Connor, Janet, 2011, *National Standardization or Strength in Diversity? Language Ideological Debates in the South of France*, BA Dissertation, University of Chicago.
- Costa, James, 2013, « Sauver la langue? Deux siècles de renaissances linguistiques en Provence », *Langage et Société*, 145, p. 15-34.
- Costa, James, & Gasquet-Cyrus, Médéric, 2012, « Introduction: Aspects idéologiques des débats linguistiques en Provence et ailleurs », *Lengas*, 72, p. 9-22.
- Duchêne, Alexandre, & Heller, Monica (eds.), 2011, *Language in Late Capitalism: Pride and Profit*, Londres, Routledge.
- Fishman, Joshua A., 1991, *Reversing language shift: theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*, Clevedon, Multilingual Matters.
- Flor, Vicent, 2011, *Noves glòries a Espanya: Anticatalanisme i identitat*

- valenciana*, Catarroja, Afers.
- Flor, Vicent, 2012, « Llengua valenciana, mai catala : Sécessionnisme linguistique et revitalisation linguistique au Pays valencien », *Lengas*, 72, p. 133 151.
- Gal, Susan, 1989, « Language and Political Economy », *Annual Review of Anthropology*, 18, p. 345 367.
- Gasquet-Cyrus, Médéric, 2004, « The sociolinguistics of Marseilles », *International Journal of the Sociology of Language*, 169, p. 108 123.
- Grenoble, Lenore A., & Whaley, L. J. (1998). « Toward a typology of language endangerment », dans Lenore A. Grenoble & Lindsay J. Whaley (eds.), *Endangered Languages: Language Loss and Community Responses*, Cambridge, Cambridge University Press, p. 22 54.
- Hamel, Rainer E., & Cruz, Héctor M., 1988, « Desplazamiento y resistencia de la lengua otomí: el conflicto lingüístico en las prácticas discursivas y la reflexividad », dans Rainer E. Hamel, Yolanda Lastra de Suárez & Héctor M. Cruz (eds.), *Sociolingüística Latinoamericana*, México: UAM, p. 101 146.
- Joan i Marí, Bernat, 1993, « Autocentrament / aliocèntria en el procés de normalització del català », dans *Una llengua sense ordre ni concert*, Barcelona, Oikos-Tau, p. 35 42.
- Judge, Anne, 2007, *Linguistic Policies and the Survival of Regional Languages in France and Britain*, Basingstoke, Palgrave.
- Lafont, Robert, 1971, « Un problème de culpabilité sociologique : la diglossie franco-occitane », *Langue Française*, 9, p. 93 99.
- Lafont, Robert, 1984, « Pour retrouver la diglossie », *Lengas*, 15, p. 5 36.
- Lafont, Robert, 1997, *Quarante ans de sociolinguistique à la périphérie*, Paris, L'Harmattan.
- Lagarde, Chistian, 2012, « Le “Colonialisme intérieur” : D’une manière de dire la domination à l’émergence d’une “sociolinguistique périphérique” occitane », *Glottopol*, 20, p. 38 54.
- Lewis, M. Paul, & Simons, Gary F., 2010, « Assessing Endangerment: Expanding Fishman’s GIDS », *Revue Roumaine de Linguistique*, 55(2), p. 103 120.
- Martel, Philippe, 2014, « Introduction : De l’occitan dans la presse (XVIIIe-XXe siècles) », *Lengas*, 75.
- Martin-Jones, Marilyn, 1989, « Language, Power and Linguistic Minorities: The Need for an Alternative Approach to Bilingualism, Language Maintenance and Shift », dans Robert Grillo (ed.), *Social Anthropology*

- and the Politics of Language*, Londres, Routledge, p. 106-125.
- Mazel, Jean, 1980, « Francitan et français d'oc: problèmes de terminologie », *Lengas*, 7, p. 133-141.
- Merle, René, 2010, *Visions de "l'idiome natal" à travers l'enquête Impériale sur les patois (1807-1812): langue d'oc, catalan, francoprovençal - France, Italie, Suisse*, Perpignan, Trabucaire.
- Milhé, Colette, 2008, *Pragmatique de l'utopie occitane: le point de vue béarnais*, Thèse de doctorat soutenue à l'Université Bordeaux 2.
- Sauzet, Patrick, 2012, « De l'importance d'être une langue », *Cahiers de l'Observatoire Des Pratiques Linguistiques*, 3, p. 87-106.
- Schieffelin, Bambi B., Woolard, Kathryn A., & Kroskrity, Paul V (eds.), 1998, *Language ideologies: Practice and theory*, Oxford, Oxford University Press.
- Sumien, Domergue, 2006, *La standardisation pluricentrique de l'occitan: nouvel enjeu sociolinguistique, développement du lexique et de la morphologie*, Turnhout, Brepols.
- Sumien, Domergue, 2009, « Classificacion dei dialèctes occitans », *Linguistica Occitana*, 7, p. 1-56.
- Sumien, Domergue, 2013, « Les langues romanes centrales vers une nouvelle convergence: catalan, occitan, aragonais, aguiainais (poitevin - saintongeais) », *HápaX*, 6, p. 135-163.
- Vallverdú, Francesc, 2011, « Història del col·lectiu GCS/ASOLC/SOCS », *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, p. 193-204.